Anu Mutanen, OTT, apulaisprofessori 30.9.2025

LAUSUNTO EDUSKUNNAN PERUSTUSLAKIVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI RIKOSLAIN 11 LUVUN MUUTTAMISESTA (HE 47/2025 VP)

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan pyytämänä lausuntona otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä esitän kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä esityksestä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Rikoslain sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevaan 11 lukuun lisättäisiin vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämistä koskeva rangaistussäännös. Tähän rikokseen syyllistyisi se, joka julkisesti kieltää, puolustelee tai vakavasti vähättelee tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteamaa joukkotuhontaa, rikosta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikosta tai sotarikosta tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevassa säännöksessä tarkoitettua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan ja häiritsemään yleistä järjestystä. Rikokseen sovellettaisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä.

Ehdotettu laki perustuu Euroopan unionin neuvoston rasismin ja muukalaisvihan torjumista koskevaan puitepäätökseen (jäljempänä myös ”puitepäätös”) ja sitä koskevaan Euroopan komission Suomea vastaan aloittamaan rikkomusmenettelyyn sekä Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen 1 lisäpöytäkirjan määräyksiin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2025.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää lainsäädäntöä juutalaisten joukkotuhonnan ja muiden vakavien kansainvälisten rikosten julkisen puolustelun, kieltämisen tai vakavan vähättelyn kriminalisoinnin osalta, jotta Suomen lainsäädäntö täyttäisi puitepäätöksen tätä koskevat velvoitteet riittävän yksiselitteisesti. Esityksen tavoitteena on myös parantaa Suomessa elävien väestöryhmien yhdenvertaisuutta ja torjua rasismia. Esityksellä korostettaisiin sellaisten tekojen moitittavuutta, joiden vaikuttimena on etnisyyteen, uskontoon, syntyperään tai muuhun vastaavaan ominaisuuteen perustuva viha. Esityksellä pantaisiin myös täytäntöön valtioneuvoston eduskunnalle antamassa rasismia ja yhdenvertaisuutta koskevassa tiedonannossa (VNT 2/2023 vp) koskeva kirjaus holokaustin kieltämisen kriminalisoinnista.

Esitykseen sisältyvissä säätämisjärjestysperusteluissa lakiehdosta tarkastellaan suhteessa perustuslain 1 §:n 2 momenttiin (ihmisarvon loukkaamattomuus), 6 §:ään (yhdenvertaisuus ja syrjintäkielto), 8 §:ään (rikosoikeudellinen laillisuusperiaate), 12 §:ään (sananvapaus) ja 13 §:ään (kokoontumis- ja yhdistymisvapaus). Arviointi kytketään perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöön. Lisäksi esityksessä tuodaan esille Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja muiden ihmisoikeussopimusten sopimusvalvontaelinten sekä muiden vastaavien

mekanismien käytäntöä. Esityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Ehdotus ja sen tausta

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevaan 11 lukuun lisätään uusi 10 b §, jossa vakavien kansainvälisten rikosten kieltäminen määriteltäisiin rikokseksi. Säännöksen mukaan joka julkisesti kieltää, puolustelee tai vakavasti vähättelee tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteamaa joukkotuhontaa, rikosta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikosta tai sotarikosta tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan 10 §:ssä tarkoitettua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan ja häiritsemään yleistä järjestystä, on tuomittava vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Lisäksi saman luvun 15 §:ssä säädettäisiin siitä, että rikokseen sovellettaisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä.

Kriminalisointi perustuisi Euroopan unionin neuvoston rasismin ja muukalaisvihan torjumista koskevaan puitepäätökseen. Puitepäätöksen 1 artiklan 1 kohdan c ja d alakohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että seuraavat tahalliset teot säädetään rangaistaviksi: sellainen kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 6, 7 ja 8 artiklassa määriteltyjen joukkotuhonnan, ihmisyyttä vastaan kohdistuvien rikosten ja sotarikosten julkinen puolustelu, kieltäminen tai vakava vähätteleminen, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen, jos teko on suoritettu tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan tällaista ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä kohtaan; sellainen 8 päivänä elokuuta 1945 tehdyn Lontoon sopimuksen liitteenä olevan kansainvälisen sotarikostuomioistuimen perussäännön 6 artiklassa määriteltyjen rikosten julkinen puolustelu, kieltäminen tai vakava vähätteleminen, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen, jos teko suoritetaan tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan tällaista ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä kohtaan.

Taustalla on etenkin EU:n komission Suomea vastaan aloittama rikkomusmenettely. Komission näkemyksen mukaan puitepäätöksessä tarkoitettu joukkotuhonnan ja muiden ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten kieltäminen on Suomen rikoslainsäädännössä puutteellisesti kriminalisoitu. Lisäksi ehdotuksen taustalla ovat Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen 1 lisäpöytäkirjan tätä koskevat määräykset.

Suomen rikoslainsäädännössä ei ole erillistä säännöstä koskien juutalaisten kansanmurhan tai muiden ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten tai vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisestä. Holokaustin tai muiden ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten tai sotarikosten kieltäminen tulee arvioitavaksi lähinnä RL 11 luvun 10 §:n mukaisena kiihottamisena kansanryhmää vastaan tai sen 10 a §:ssä säädettynä törkeänä tekomuotona. Kiihottamisena kansanryhmää vastaan rangaistavia ovat viestit, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella.

Oikeuskäytännössä vakavien kansainvälisten rikosten kieltämistä koskevilta osin tapauksissa on ollut kyse juutalaisten kansanmurhan eli holokaustin kieltämisestä. Lainvoimaisia tuomioita on annettu alioikeustasolla kiihottamisesta kansanryhmää vastaan holokaustin kieltämisen, holokaustin vähättelyn sekä holokaustin puolustelemisen perusteella. Korkeimman oikeuden ratkaisuja asiasta ei ole.

Erityinen rangaistussäännös vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämisestä on esityksen mukaan tarpeen, jotta oikeustila olisi tältä osin mahdollisimman selkeä ja Euroopan unionin neuvoston rasismin ja muukalaisvihan torjumista koskevaan puitepäätöksen velvoitteet toteutuisivat kansallisessa sääntelyssä mahdollisimman hyvin. Esityksessä todetaan, että vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämistä voidaan pitää vihapuheen erityisenä muotona, joten sen säätämistä rangaistavaksi erityissäännöksellä voidaan pitää perusteltuna.

Suomi hyödyntäisi puitepäätöksen 1 artiklan 4 kohdassa mainittua mahdollisuutta rajata rangaistavuuden alaa siten, että 1 artiklan 1 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitettujen rikosten kieltäminen, puolustelu ja vakava vähätteleminen on rangaistavaa vain, jos rikos on todettu kansainvälisen tuomioistuimen lopullisella päätöksellä. Tällä pyritään ehdotuksen mukaan rajaamaan säännöksessä tarkoitettujen tekojen piiri mahdollisimman tarkasti ja näin saadaan rikossäännöksestä mahdollisimman tarkkarajainen ja ennakoitavissa oleva.

Esityksen mukaan puitepäätöksen velvoitteiden voidaan katsoa käytännössä toteutuvan jo nykyisin. Ehdotuksessa on kysymys ennen muuta oikeustilan selkeyttämisestä sekä siitä, että lainsäädäntö saatetaan vastaamaan riittävän yksiselitteisesti puitepäätöksen vaatimuksia. Ehdotettu säännös selventää vallitsevaa oikeustilaa tekemällä yksiselitteisemmin joukkotuhonnan ja eräiden muiden vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisestä rangaistavaa.

Arviointiperusteet

Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 8 §:ssä turvatun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Sen mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Perustuslain 8 § sisältää rikosoikeudellisen laillisuus- eli legaliteettiperiaatteen tärkeimmät ainesosat. Näitä ovat ainakin vaatimus rikoksina rangaistavien tekojen määrittelemisestä laissa, taannehtivan rikoslain kielto, rikoslain analogisen soveltamisen kielto, vaatimus rikoksesta seuraavien rangaistusten määrittelemisestä laissa, tekohetkellä säädettyä ankaramman rangaistuksen käytön kielto ja vaatimus rikosoikeudellisten normien laintasoisuudesta. (HE 309/1993 vp, s. 50.)

Rangaistussäännösten tulee täyttää perusoikeuksien rajoittamiseen kohdistuvat yleiset edellytykset ja kulloisestakin perusoikeussäännöksestä mahdollisesti johtuvat erityiset edellytykset (PeVL 17/2006 vp, s. 2). Perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyyden vaatimuksen takia kriminalisoinnille on oltava painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste. Esimerkiksi velvoite jonkin perusoikeuden suojaamiseen voi olla hyväksyttävä peruste kriminalisoinnille (PeVL 48/2017 vp, s. 7–8, PeVL 26/2014 vp, s. 3–4 ja

niissä viitatut lausunnot). Perustuslakivaliokunta on suhtautunut esimerkiksi pelkästään symbolisista syistä ehdotettuihin kriminalisointeihin kielteisesti (PeVL 5/2009 vp, s. 3, PeVL 26/2004 vp, s. 3–4, PeVL 20/2002 vp, s. 6–7, PeVL 29/2001 vp, s. 4).

Suhteellisuusvaatimus edellyttää sen arvioimista, onko kriminalisointi välttämätön sen taustalla olevan oikeushyvän suojaamiseksi ja onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla, perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla keinolla kuin kriminalisoinnilla. Myös rangaistusseuraamuksen ankaruus on yhteydessä suhteellisuusvaatimukseen. Rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen, ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset. (PeVL 48/2017 vp, s. 7, PeVL 10/2017 vp, s. 3, PeVL 9/2016 vp, s. 4–5, PeVL 61/2014 vp, s. 3 ja niissä viitatut lausunnot.)

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää lain täsmällisyyteen kohdistuvan erityisen vaatimuksen. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että lain sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin teko tai laiminlyönti rangaistavaa (ks. esim. PeVL 48/2017 vp, s. 9, PeVL 10/2016 vp, s. 8–9, PeVL 56/2014 vp, s. 2 ja niissä viitatut lausunnot). Täsmällisyysvaatimuksen kanssa ristiriidassa saattavat olla esimerkiksi tunnusmerkistöt, joissa tekotapa jää avoimeksi (”muulla näihin rinnastettavalla tavalla”) tai joissa rangaistavan teon määrittelyyn liittyy epäselviä tai puutteellisia viittausketjuja.

Lisäksi ehdotus on merkityksellinen perustuslain 12 §:n mukaisen sananvapauden kannalta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla.

Sananvapauden keskeisenä tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Ydinajatukseltaan sananvapautta on perinteisesti pidetty ennen muuta poliittisena perusoikeutena. (HE 309/1993 vp, s. 56, PeVL 16/2013 vp, s. 2, PeVL 26/2002 vp, s. 2, PeVL 19/1998 vp, s. 5.) Sananvapaus ei sen ydinajatuksesta huolimatta rajoitu kuitenkaan vain poliittisiin ilmaisuihin, vaan sen piiriin luetaan muunkin tyyppiset ilmaisut. Sananvapauden perustuslainsuojan piiriin kuuluvat tiedot, mielipiteet ja muut viestit niiden sisällöstä riippumatta. (Sananvapautta ei ole sidottu mihinkään viestinnän muotoon, esimerkiksi painettuun sanaan, vaan sananvapaudella turvataan viestintää riippumatta viestin ilmaisemiseen tai julkistamiseen käytettävästä menetelmästä. (HE 309/1993 vp, s. 56.) Sananvapaus ymmärretään perustuslaissa laajasti ja välineneutraalina (PeVL 45/2014 vp, s. 5–6, PeVL 16/2013 vp, s. 3/1, PeVL 9/2004 vp, s. 3, PeVL 60/2001 vp, s. 2). Sananvapaus on perustuslaissa käsitetty alaltaan huomattavan laajaksi samaan tapaan kuin kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa (HE 309/1993 vp, s. 57). Sananvapauden rajoittamista arvioidaan perusoikeuksien rajoitusoppien mukaisesti.

Useissa Suomea sitovissa kansainvälisissä yleissopimuksissa on määräyksiä, jotka velvoittavat kriminalisoimaan rotusyrjinnän ja rasismin sekä rodulliseen ylemmyyteen perustuvan, vihaa tai väkivaltaa tiettyjä ryhmiä tai yksilöitä kohtaan lietsovan käyttäytymisen. Niitä on myöhemmin täydennetty erityisesti holokaustin ja muiden vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisen kriminalisointia koskevilla määräyksillä. Kansainvälisten ihmisoikeuselinten

oikeuskäytännössä on johdonmukaisesti katsottu, ettei joukkotuhonnan selvästi kiistävien väitteiden julkinen esittäminen nauti sananvapauden suojaa.

Suomen lainsäädäntö pyrittiin saattamaan vastaamaan Euroopan unionin neuvoston rasismin ja muukalaisvihan torjumista koskevan puitepäätöksen vaatimuksia hallituksen esitykseen HE 317/2010 vp perustuvilla lainsäädännön muutoksilla ja täydennyksillä, jotka koskivat muun muassa kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevaa rangaistussääntelyä (511/2011). Asiaa ei saatettu perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi. Perustuslakivaliokunta käsitellyt kiihottamista kansanryhmää vastaan muutoin muun muassa mietinnössään PeVM 21/2020 vp.

Perustuslakivaliokunta on antanut käsillä olevassa asiassa lausunnon puitepäätöksen valmisteluvaiheessa. Valiokunnan mukaan päätösehdotuksen kriminalisointivelvoitteet perustuvat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviin ja painaviin syihin. Valiokunta kuitenkin korosti yleisesti sen tärkeyttä, että rikosoikeudellisesta legaliteettiperiaatteesta ja sananvapaudesta johtuvat vaatimukset velvoitteiden täsmällisyydestä ja oikeasuhtaisuudesta otetaan asianmukaisesti huomioon. Velvoitteet tuli riittävän täsmällisinä kohdistaa vain sellaisiin tekoihin, joiden kriminalisointi on rasismin ja muukalaisvihan torjumiseksi välttämätöntä. Valiokunta arvioi, että ehdotetun puitepäätöksen velvoite kriminalisoida siinä tarkoitettujen rikosten julkinen vähättely ei ollut täsmällisyys- ja suhteellisuusvaatimusten mukainen. (PeVL 26/2002 vp.) Tuolloin arvioitavana olleessa puitepäätösehdotuksessa vakavien kansainvälisten rikosten vähättely tai kieltäminen olisi ollut rangaistavaa vain sillä edellytyksellä, että vähättely tai kieltäminen saattaa häiritä yleistä järjestystä (U 7/2002 vp). Lopullisen rasismipuitepäätöksessä sanamuoto on tarkkarajaisempi kuin perustuslakivaliokunnan lausunnossaan 26/2002 vp käsittelemä ehdotus.

Perustuslakivaliokunta on korostanut vihapuheen torjumisen tärkeyttä ja viitannut vihapuheen määritelmänä Euroopan neuvoston ministerikomitean ehdotukseen, jonka mukaan vihapuheella tarkoitetaan sellaista ilmaisua, jolla levitetään, ylläpidetään, edistetään tai oikeutetaan rotuvihaa, muukalaisvihaa, antisemitismiä tai muunlaista suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa (PeVL 52/2014 vp, s. 4).

Arviointi

Esityksessä ehdotetaan erillisen säännöksen lisäämistä rikoslakiin vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämistä koskien. Tämä tarkoittaisi muun muassa holokaustin kieltämisen, mukaan lukien vakavan vähättelyn ja puolustelun, säätämistä rangaistavaksi. Ehdotettu sääntely on merkityksellinen erityisesti perustuslain 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja 12 §:ssä turvatun sananvapauden kannalta. Vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisen kriminalisoinnilla voi olla merkitystä myös muiden perusoikeuksien, kuten perustuslain 13 §:n mukaisen yhdistymisvapauden ja 16 §:n mukaisen tieteen ja taiteen vapauden kannalta.

Mainitut yhteydet perusoikeuksiin on ehdotetussa sääntelyssä ja sen perusteluissa otettu varsin hyvin huomioon. Lisäksi esityksessä on tehty asianmukaisesti selkoa oikeustilasta ja asiaan liittyvistä kansainvälisistä ihmisoikeusvelvoitteista ja sekä niitä koskevasta tulkintakäytännöstä. Esitykseen sisältyy arviointia myös ehdotusten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista.

Esityksessä ovat siten kunnossa perustuslainmukaisuuden arvioinnin lähtökohdat ja sen voi arvioida edustavan hyvää lainvalmistelutapaa.

Holokaustin kieltämistä on pidettävä vihapuheena eli ilmaisuna, jolla levitetään, ylläpidetään, edistetään tai oikeutetaan rotuvihaa, muukalaisvihaa, antisemitismiä tai muunlaista suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa (PeVL 52/2014 vp, s. 4). Holokaustin kieltäminen ei kuulu perustuslain 12 §:n mukaisen sananvapauden suojan piiriin. Holokaustin kieltäminen on katsottu myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä sananvapauden väärinkäytöksi, eikä se näin ollen saa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan suojaa.

Ehdotetun sääntelyn kannalta on keskeistä arvioida sen yhteensopivuutta rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Ehdotuksen taustalla olevaa puitepäätöstä koskevan perustuslakivaliokunnan aiemman lausunnon tavoin on nytkin syytä todeta, että päätösehdotuksen kriminalisointivelvoitteet perustuvat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviin ja painaviin syihin (PeVL 26/2002 vp).

Vastaavasti edelleenkin rikosoikeudellisesta legaliteettiperiaatteesta ja myös sananvapaudesta johtuvat vaatimukset velvoitteiden täsmällisyydestä ja oikeasuhtaisuudesta on otettava asianmukaisesti huomioon. Velvoitteet tulee riittävän täsmällisinä kohdistaa vain sellaisiin tekoihin, joiden kriminalisointi on rasismin ja muukalaisvihan torjumiseksi välttämätöntä. (PeVL 26/2002 vp.) Ehdotetun sääntelyn oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden kannalta on nähdäkseni ratkaisevaa se, että ehdotus perustuu kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseen. Ehdotuksen välttämättömyyttä perustelee olennaisesti tarve saattaa oikeustilamme yksiselitteisesti vastaamaan taustalla olevaa EU:n puitepäätöstä. Tätä tarvetta korostaa EU:n komission Suomea vastaan käynnistämä rikkomusmenettely sekä kansainvälisten sopimusten valvontaelimiltä Suomen saamat useat suositukset vihapuheen, viharikosten, vihaan yllyttämisen ja rotusyrjinnän torjumiseksi.

Myös ehdotettua rangaistusseuraamusta voi pitää oikeasuhtaisena siksi, että se vastaisi rikoslain 11 luvun 10 §:n mukaisesta kiihottamisesta kansanryhmää vastaan säädettyä seuraamusta.

Esityksessä on perusteltu riittävästi se, miksi asiasta on tarpeen säätää erillisessä säännöksessä ja uudella rikostunnusmerkistöllä, vaikka holokaustin kieltämisestä on nykyisessä oikeustilassa voitu rangaista rikoslain mukaisena kiihottamisena kansanryhmää vastaan. Perustelut kiinnittyvät tältä osin olennaisesti tarpeeseen tarkentaa viharikoksia koskevaa sääntelyä sekä puitepäätöksen velvoitteisiin suojata myös puitepäätöksessä mainittuihin ryhmiin kuuluvia yksilöitä.

Vaikka ehdotuksen tarkoittamia kiellettyjä tekoja ei esiinny esityksen mukaan tosielämässä paljon, on niistä kuitenkin aiempaa kotimaista oikeuskäytäntöäkin. Kyse ei olisi siten symbolisesta rikoslainsäädännöstä (ks. (PeVL 5/2009 vp, PeVL 29/2002 vp, PeVL 29/2001 vp). Huomioon on tältäkin osin syytä ottaa se, että perustuslakivaliokunta on korostanut vihapuheen torjumisen tärkeyttä (PeVL 52/2014 vp, s. 4).

Esityksen voi arvioida selkeyttävän oikeustilaa, millä on merkitystä myös ehdotuksen täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta. Lisäksi täsmällisyysvaatimuksen kannalta on

merkityksellistä, että ehdotuksessa ei sidota kriminalisointia aiemmin (PeVL 26/2002 vp) ongelmalliseksi todetulla tavalla vain yleisen järjestyksen häiritsemiseen, vaan myös joukkoon muita kriteereitä. Tämä täsmentää ehdotettua sääntelyä ja rajaa tarkoitetut teot tietyn vakavuuden asteelle.

Esityksessä on myös otettu huomioon se, että ehdotetun erillissäännöksen voi sinänsä arvioida osin myös monimutkaistavan lakisystematiikkaa ja laintulkintaa, kun soveltamiskäytännössä on jatkossa pystyttävä arvioimaan, missä tapauksissa on kyse kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja missä on puolestaan käsillä vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen. Kyse on ylipäänsä osin vaikeasti arvioitavista tunnusmerkeistä (mm. on omiaan -kriteeri), myös keskinäisessä suhteessaan. Lakiehdotuksen perusteluteksti on kuitenkin tunnusmerkistön läpikäymisen osalta kattava ja pitää sisällään myös esimerkkejä soveltamistilanteista tavalla, joka poistaa valtiosääntöistä ongelmallisuutta.

Kiinnitän kuitenkin täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta huomiota siihen, että ehdotetussa rikoslain 11 luvun 10 b §:ssä käytetään ilmausta ”tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteama [rikos]”. Perusteluissa on asianmukaisesti käyty läpi, mitä säännöksessä tarkoitetaan kansainvälisellä tuomioistuimella. Perustelujen mukaan vain rikosoikeudellista vastuuta käsittelevät tuomioistuimet sisältyvät säännöksessä kansainvälisen tuomioistuimen määritelmään. Pidän sinänsä ehdotetun kriminalisoinnin rajaamisen kannalta perusteltuna rajautumista kansainvälisten rikostuomioistuinten tuomioihin. Mielestäni olisi kuitenkin sääntelyn täsmällisyyden kannalta suotavaa tuoda myös säädöstekstissä nyt tehtyä yksiselitteisemmin ilmi, että kyse olisi kansainvälisestä tuomioistuimesta, jolla on toimivalta rikosoikeudellista vastuuta koskevissa asioissa.

Helsingissä 30.9.2025

Anu Mutanen, OTT, apulaisprofessori